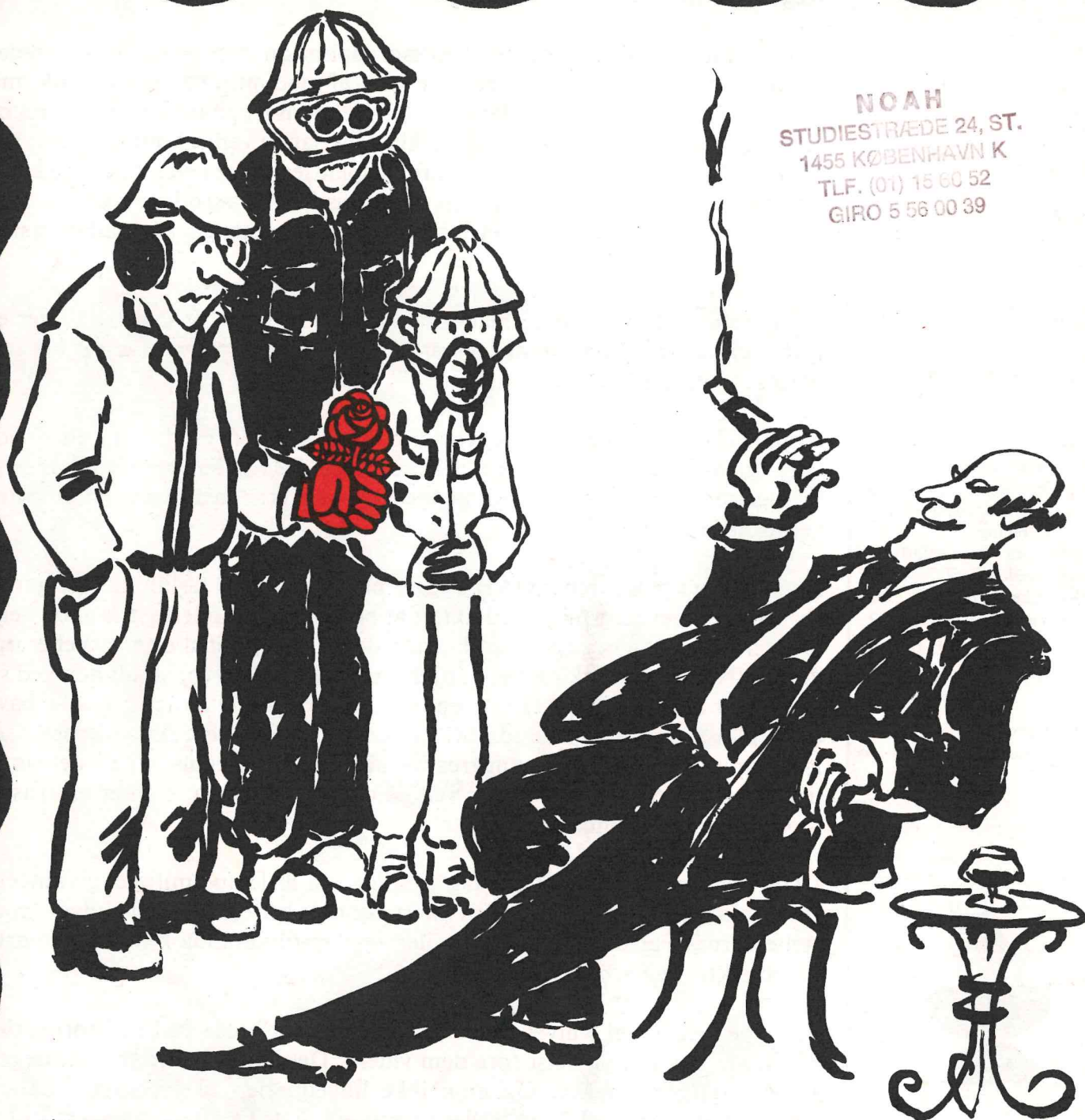

NOAH 72

OKTOBER 80

KR. 8,-

NOAH
STUDIESTRÆDE 24, ST.
1455 KØBENHAVN K
TLF. (01) 15 60 52
GIRO 5 56 00 39

HØRER INTET, SER INTET & LVGTÆR INTET

Arbejdspladser for enhver pris?

Udgiver

NOAH
Rådhusstræde 13, 1.
1466 Kbh. K.
Tlf. 01-15 60 52
Giro 5 56 00 39
Åbningstid:
hverdage 10-16

Abonnement

NOAH 71-78 kr. 65,-
Ældre numre kan købes
så længe oplag haves.
Meddelelser om flytninger
og reklamationer vedr.
leveringen rettes til
postvæsenet.

Sats og tryk:

Eks-Skolens Trykkeri ApS.
Nørrebrogade 5 C, st.
2200 Kbh. N, 01-35 72 76

Redaktion

Jes Ferm Nielsen
Søren Nielsen
Winnie Kristensen
Peter Magnussen
Peter Rank
Arne Guldberg Jensen
Margot Møller Nielsen

Indhold

Spådomme om en arbejdsdeling	3
Superfos, Salpetersyre og luftforurening	5
Sådan kan Århus Midtby trafik-fredeliggøres.....	8
Mennesker og bolig	12
Fredsbutikken i Århus ..	13
Gamle aviser og fed profit	14

Forside

Hanne Rode

Bryggergruppens krav om en flytning af chlorproduktionen på Dansk Soyakagefabrik til et område, hvor det er muligt at etablere de fornødne sikkerhedszoner omkring virksomheden, blev imødegået stærkt af dele af fagbevægelsen i København.

I en udtalelse fra Arbejdernes Fællesorganisation i København og Frederiksberg, blev bl.a. følgende bredside fyret af mod miljøbevægelsen: »Vi må på det skarpeste tage afstand fra de små pressionsgrupper, der under dække af at være miljøværnere og arbejderklassens sande venner, nu åbenbart ser det som deres mål at få lukket vore arbejdspladser. Vi appellerer til vore kammerater over hele landet. Pas på! De egoistiske græsrodsbevægelser skal nok også hjemsøge jer med deres hysteri og totale mangel på solidaritetsfølelse med os«.

I sidste nummer af NOAH-bladet blev der gjort rede for den risiko der er forbundet med Dansk Soyakages produktion og oplagring af chlor i et tæt befolket område.

NOAH står derfor helt bag Bryggergrupperne krav om en flytning eller nedlæggelse af chlorproduktionen, fordi dette vil betyde en forbedring af livsbetingelserne for et stort antal mennesker, som ikke længere vil være tvunget til at leve på en bombe.

En miljøbevægelse som NOAH bygger på en principiel holdning, der går at forbedre det levende miljø ved aktivt at bekæmpe miljødelæggelsen og dens årsager. En sådan bevægelse er ikke bundet af partipolitiske hensyn eller under indflydelse af de skiftende konjunkturer. Det er derfor skudt helt ved siden af, at beskyldte NOAH for, under dække af miljøværnere, at ville have til formål at nedlægge arbejdspladser. Er det ikke snarere Arbejdernes Fællesorganisation, der med sit aggressive udspil udviser egoisme? Er det rimeligt at bevare 65 arbejdspladser ved en chlorproduktion, som er en trussel mod adskillige tusinde mennesker.

I USA er der i øjeblikket forslag fremme om at lempe miljølovgivningen, for at hjælpe industrien over den internationale krise. Det næste bliver vel at Arbejdernes Fællesorganisation stiller sig bag tilsvarende krav i Danmark, for at sikre sine arbejdspladser.

Forhåbentligt ikke! I ulvetider er det netop om at holde fast i de forbedringer der er opnået, og helst føre dem videre. Det må være græsrodsbevægelses vigtigste opgave. Og mon ikke hovedparten af fagbevægelsen og græsrodsbevægelsen har en fælles interesse i dette?

Spådomme om en ny arbejdsdeling

Det engelske blad »New Scientist« bragte i begyndelsen af 1980 en halvt spøgfuld, halvt alvorlig artikel om den mulige fremtidige elektroniske udvikling. Artiklen var forfattet af bladets konsulent på computerområdet, Malcolm Peltu. NOAH bringer her en oversat, let bearbejdet udgave af artiklen.

Madam Microprocessor kan med en vis ret hævde, at hendes silicium-krystalkugle har fordele fremfor krystalkuglerne hos de gamle sandsigersker. I stedet for tilfældige billeder som planløst viser sig på de

gamle modeller, kan hun programmere sin kugle til at vise billeder, der passer til kundens spørgsmål.

Forleden dag bad jeg hende om at stille skarpt på »Fremtidens Kontor« (FK) — et område, hvor der ef-

ter de lærdes mening vil komme store »data«-chock. For at undgå de forudsigelige, dystre dommedagsprofetier, bad jeg hende om at fokusere på de optimistiske syner.

Efterhånden som FK udkrystalliserede sig på kuglens skærm, blev min første overraskelse den lighed der var mellem FK og NK (Nutidens Kontor), med undtagelse af, at FK viste flere TV-agtige billedskærme og færre papirforbrugende skrivemaskiner.

Jeg bad kuglen beskrive de vigtigste nye teknologier, der lå bag FK-versionen. Foruden »ord-processoren« og »hukommelsesenhederne«, som var blevet mindre og billigere, svarede kuglens syntetiske stemme, at alle de væsentlige teknologier allerede var tilgængelige i 1979, enten i handlen eller som forsøgsmodeller i udviklingslaboratorierne. Da jeg havde bedt om en optimistisk version, havde krystalkuglen indregnet 3 hovedfornyelser i min FK-version.

Den første fornyelse var »bordskærmen« eller »Desk-toppen« — en flad billedskærm indbygget i en bordplade, således at skærmen kan fungere som et traditionelt skrivebord. Den første skrivemaskinerstatning — tekstbehandlingsmaskinen fra '70-erne — kan kun vise en teksts side ad gangen på billedskærmen. Men et normalt skrivebord er for det meste fyldt af dokumenter, skrivelser og notater ordnet i et (forhåbentligt) logisk system. En forudsætning for at FK kan blive mere effektiv end NK er, at den elektroniske »arbejdsstation« af efterligne et sådant skrivebord. Derfor vil »Desk-toppen« bestå af en farveskærm, der viser flere forskellige dokumenter på en gang, samtidig med at det elektroniske system gør det muligt at rette eller gøre notater i hver enkelt dokument, at omordne dem eller at arkivere dokumenterne. Til brug for personer med svagt udviklet ordenssans vil der også være en indbygget »rengøringsda-

me«, der med jævne mellemrum rydder skærmen.

Den anden fornyelse som krystalkuglen optimistisk forudså, var den »Humane Arbejdsleder«. Dette apparat kan fodres med oplysninger om hvordan mennesker naturligt opfører sig i forskellige situationer og om, hvordan personer normalt kommunikerer. Når apparatet samtidig oplyses om, hvilke maskiner kontoret har til rådighed og hvilken opgave der skal løses, kan det tilrettelægge en arbejdsgang, der passer til de ansattes vaner. Krystalkuglen kunne ikke fortælle nøjere om indholdet i apparatet, men kunne oplyse, at apparatet vil blive kaldt »Common Sense Mark 1«.

Kuglens 3. forudsatte fornyelse var »Nøddeknækkeren«. Som systemplanlæggere altid har været klar over, er det centrale problem i informationsteknologien, hvordan man kombinerer enkeltelementer af teknologien til velfungerende helheder. Indtil nu har udviklingen hovedsageligt bestået i at gøre enkelt-delene hurtigere, billigere, mere rummelige og mere sikre.

På grund af en dybere visdom om, hvilke kræfter der former fremtiden, gjorde kuglen ikke det fejltrin at hævde, at de nye opfindelser i sig selv bestemmer hvordan fremtiden kommer til at se ud. Uden »Nøddeknækkeren« og »Den Humane Arbejdsleder« hævdede kuglen, vil kun et fåtal af amatørspådomme om datarevolutionen gå i opfyldelse. Data-systemer vil nemlig uden disse enten ikke arbejde effektivt nok, eller skabe for meget modstand blandt brugerne.

Da jeg var ved at blive træt af disse generelle forudsigelser, zoomede jeg i krystalkuglen ind på »Desk-toppen«. Kuglen

forklarede, at »desk-toppen« kun vil være en del af en kontor-»arbejdsstation«. Arbejdsstationen kunne også besørge telefonsamtaler, fotokopiering, telex, postforsendelse samt fungere som terminal til en datamaskine. Personerne som betjener disse arbejdsstationer vil blive kaldt stationschefer for at opretholde selvfølelsen hos alle de mellemledere som bliver gjort arbejdsløse af den nye teknologi — mellemlederne vil nemlig sørge for at få indflydelse på udviklingen, så ikke de mister eget job. I stedet for vil de opfinde betydningsfulde titler på almindelige kontorassistent-jobs.

Arbejdspsykologer, fortsatte kuglen, vil advare om, at de mandlige ledere vil kunne få svære psykiske problemer af udviklingen, hvorfor der vil blive ansat kvindelige medarbejdere som »stations-støtte-personel«. Deres hovedopgave vil blive programmering af computeren, så denne kan spille kunstfærdigt udformede ledelses-spil, for at stationscheferne kan være beskæftiget i den obligatoriske 2-timers pause efter hver halve times arbejde, der er sat som grænse af hensyn til kedsomhed.

Ligesom de tidligere

kontorassistenter vil disse nye kontorarbejdere hovedsagelig ordne informationer efterhånden som de ankommer. Praktisk taget al kommunikation i FK vil blive udført elektronisk eller blive elimineret. Det vil f.eks. vise sig, at de fleste skriverier på kontorerne mere er stemningstilkendigelser som bliver afsendt for at afsenderen kan markere sig, end det er skrivelser med relevant information. Disse skriftlige meningsytringer vil blive elimineret gennem dannelse af afreageringsgrupper, og eventuelt ved at arbejdsstationerne bliver forsynet med standardmeddelelser for ros kritik, mishag og andre følelser.

Den vigtigste af alle funktioner arbejdsstationerne har indbygget er måske, fortsatte kuglen, evne til at modtage og oplagre meddelelser. Når som helst en meddelelse bliver afsendt et eller andet sted fra, vil modtagerstationen automatisk oplagre meddelelsen indtil det falder stationsbrugeren belejligt at kigge på den. »Den eneste mellem-menneskelige aktivitet der endnu ikke kan udveksles over apparaterne er samlejet« bemærkede den syntetiske stemme.

Nok med dette FK,

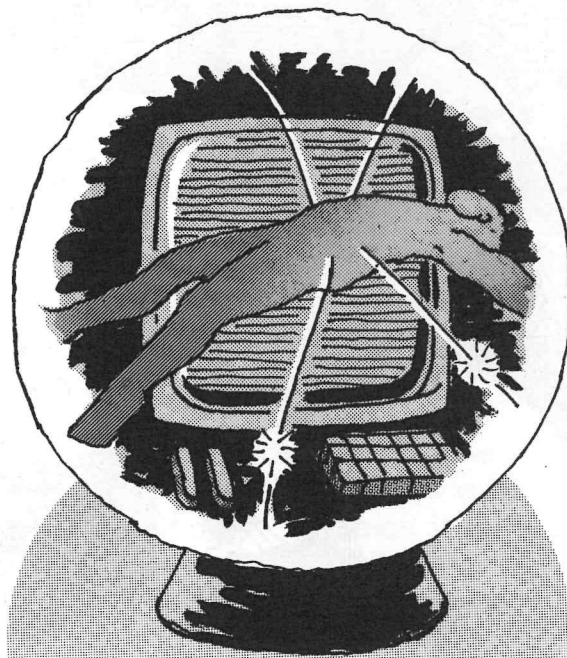
tænkte jeg. »Aflør resten af den mikroelektroniske fremtid for mig« kommanderede jeg til Madam Mikroprocessor. Som svar flimrede kuglens billeder fra kontoret til verden udenfor. Efterhånden som overblikket viste sig kunne jeg se, at FK kun ville være en celle i en uhyre bikube holdt sammen med digital-information som binde-middel. Selvom behovet for adskilte bygninger til kontorer, skoler, boliger og institutioner er blevet fjernet af teknologien, vil en sådan bygningstradition fortsætte i stort omfang. Med syntetisk foragt i stemmen konstaterede kuglen: »Folk er fanget i gamle vaner opbygget gennem generationer. Det vil tage årtier at ændre vanerne selv med teknologiske superfornyelser.« »Mennesket klynger sig til hinanden for at få lidt varme fra skæret af gamle traditioner«, bemærkede hun i et forsøg på at være lidt poetisk.

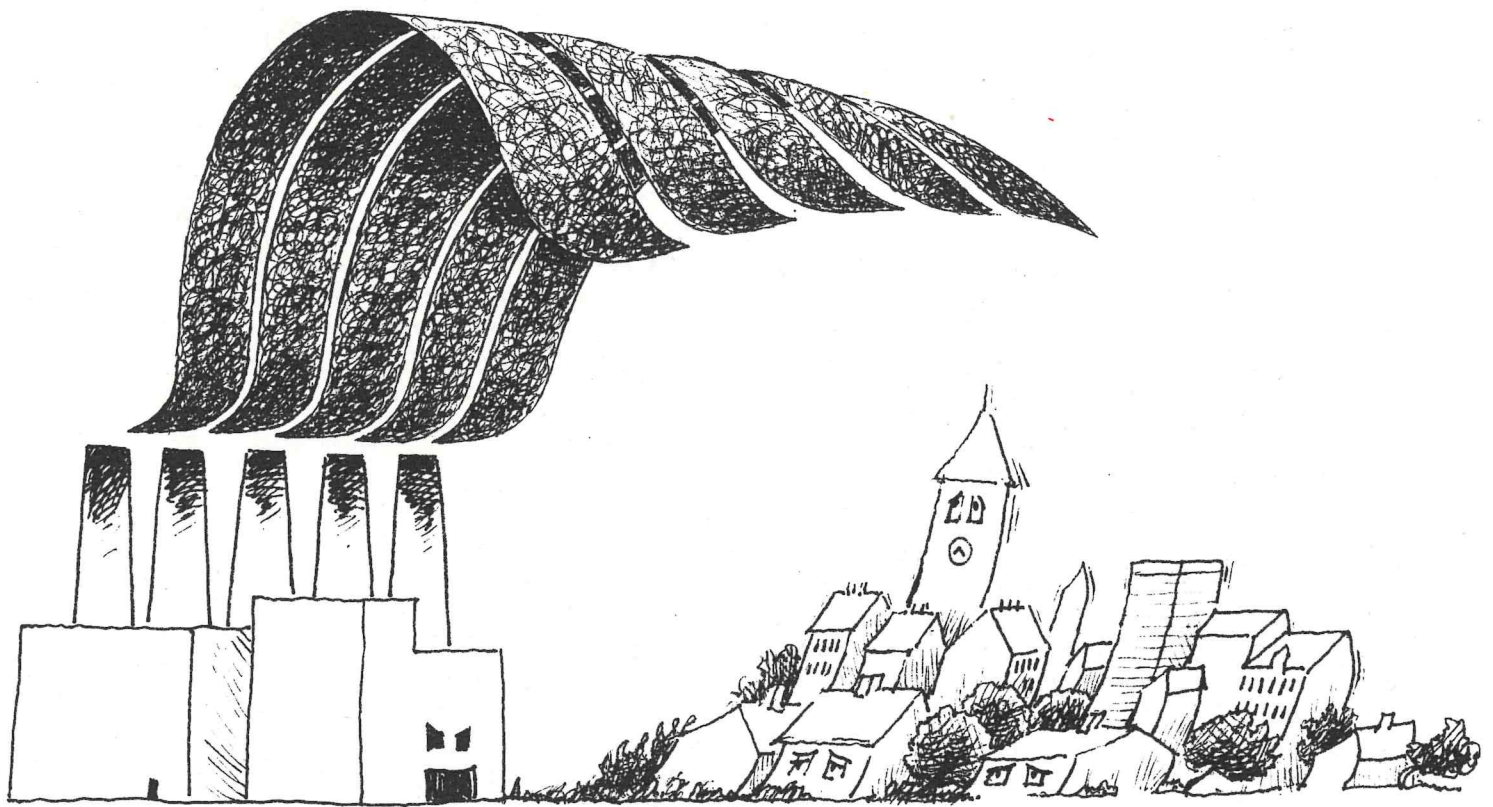
Inden i den mægtige bikube-by vil der være celler hvor individerne kan lære, spille, synge, lege eller på andre måder forlyste sig efter forgodtbefindende. Personerne kan frit flakke fra celle til celle med uforpligtet opgivenesshed. »Indtil den store økonomiske og sociale problemløser bliver konstrueret vil vandforsyningen Valiumnere krikkevandet for befolkningens nerve-sundhed« skingrede hendes stemme.

»Hvis dette er det optimistiske syn« spurgte jeg — nedslået af den aggressive, skingre stemme — »hvad kan dommedagsvisionen da byde på?«

Kuglens svar var en tom skærm!

Med tilladelse fra New Scientist, London, ugentligt magasin for videnskab og teknologi, hvori artiklen første gang blev offentliggjort.

Superfos, salpetersyre og luftforureningen

Superfos i Fredericia er efterhånden temmelig velkendt i miljøkredse. Fabrikken forurener Lillebælt med enorme mængder spildevand, produkterne — kunstgødninger — indeholder store mængder tungmetaller, som spredes på de danske marker og Fredericia er blevet kendt som »Kræftens By«, bl.a. som følge af luftforureningen fra Superfos.

Den farligste luftforurening fra Superfos er den store mængde af kvælstofilter, et stof, som mistænkes for at være kræftfremkaldende. Stofferne stammer bl.a. fra produktionen af salpetersyre. Superfos er netop i gang med at udvide salpetersyreproduktionen med et anlæg til 100 mill. kr. Det vil betyde en 25% forøgelse af forureningen med kvælstofilter. Sagen har nu kørt et års tid hos diverse miljømyndigheder og skal nu en tur op og vende i miljøankenævnet. Den følgende artikel gennemgår salpetersyreproduktionens historie på Superfos og hvad man kan forvente sig af fremtiden.

Salpetersyre er et mellemprodukt når man skal producere NPK-gødning. Foruden salpetersyre skal man bruge svovlsyre, fosforsyre, ammoniak, ammoniumnitrat, råfosfat og kaliklorid (...råstoffer til vore fødevarer, ak, ja). Superfos producerer på sin fabrik i Fredericia salpetersyre, svovlsyre, fosforsyre, ammoniumnitrat, og så selvfølgelig de forskellige kunstgødningstyper.

Salpetersyreproduktion

Råstofferne til salpetersyre er ammoniak, luft og vand, og den vigtigste forurening herfra er kvælstofilter (NO_2), der sendes ud gen-

nem skorstenen. Disse stoffer er i Fredericia under mistanke for at være en årsag til byens store hyppighed af lungekræft. Det er vigtigt at holde sig for øje, at forureningen opstår fordi råstofferne ikke udnyttes fuldt ud. Det betyder, at med forbedret teknologi, kan man under visse omstændigheder høste en økonomisk gevinst ved at nedbringe forureningen.

Dette er f.eks. ikke tilfældet med Superfos' udledning af cadmium til Lillebælt. Cadmium er en urenhed i råstofferne og indgår ikke selv i produktionen. Derfor vil der ikke være nogen økonomisk gevinst forbundet med at ned-

bringe denne forureningsskilde.

Salpetersyreproduktions start.

Salpetersyreproduktionen startede på Fredericiafabrikken sammen med NPK-produktionen ved årsskiftet 1966/67. Det første salpetersyreanlæg havde en produktionskapacitet på 225 tons 100% salpetersyre i døgnet. Forureningen herfra androg 92 kg kvælstofilter i gennemsnit pr. time.

Fra 1966 og frem til starten af 70'erne steg NPK-produktionen og det blev nødvendigt at opføre endnu et salpetersyreanlæg. Dette nye anlæg var af principielt samme type og konstruktion som det foregående, og da der samtidig ikke blev gjort noget for at begrænse udledningmængderne, måtte Fredericiaborgerne nu vænne sig til en fordobling af Superfos' bidrag til luftens indhold af kvælstofilter. Nemlig fra 92 kg til 184 kg i gennemsnit pr. time.

Yderligere salg

I de sidsten år inden krisen steg det danske NPK-gødningsforbrug kraftigere end nogensinde tidligere. Og også Superfos' afsætning steg, men konkurrenten Norsk Hydro's afsætning steg endnu hurtigere, så reelt tabte Superfos markedet. Og da krisen så satte ind og forbruget af NPK-gødning faldt kraftigt, måtte Superfos bære en væsentlig del af nedgangen.

Den store vækst i afsætningen frem til krisen havde inspireret Superfos til yderligere en udvidelse af produktionskapaciteten for NPK-gødning, og dermed også for salpetersyre. Denne udvidelse gik man i gang med i 1974, altså da den samlede afsætning på markedet var for nedadgående.

Hvis denne kapacitetsudvidelse skulle kunne udnyttes, måtte Norsk Hydro derfor vige. Dette førte til grovvarekrigen, som udspandt sig sommeren og efteråret 1975, og som kostede Superfos og Norsk Hydro ca. 250 mill. kr. tilsammen. Superfos tabte slaget og nåede i 1976 ned på den laveste afsætning til det danske marked siden 1968.

Nyanlægget i 1974

Nyanlægget i 1974 bestod af en udvidelse af NPK-kapaciteten, desuden byggede man endnu et salpetersyreanlæg med en kapacitet, der var lige så stor som de 2 gamle til sammen således at man nu kom op på at kunne producere 900 tons salpetersyre i døgnet.

2 forhold havde en kraftig indflydelse på denne udvidelse, nemlig dels debatten om »Kræftens By«, Fredericia. Superfos' udledning af kvælstofilter blev af mange betragtet som en af årsagerne til de forøgede tilfælde af lungekræft. Videre steg råstofpriserne kraftigt i denne periode, og det kunne betale sig at investere i teknologi, der sikrede en øget udnyttelse af råstofferne — og dermed en mindre udledning af kvælstofilter til omgivelserne.

Det betød, at på trods af, at salpetersyreproduktionen blev fordoblet med det nye anlæg, blev udledningerne — i kraft af ny teknologi på både dette anlæg og de 2 gamle — faktisk nedbragt fra 184 kg til 150 kg kvælstofilter i gennemsnit pr. time.

Salget øges

Med grovvarekrigen blev de 2 koncerners markedsandele låst fast, men efter 1976 begyndte gødningsforbruget i Danmark igen at stige. Og dermed også Superfos' afsætning. Vide-

re forsøgte Superfos sig på de internationale markeder med eksport. Dette førte til, at NPK-produktionen udvidedes til 600.000 tons i 1978, men det var ikke nok. I 1979 kunne Superfos f.eks. have solgt 200.000 tons NPK-gødning til Kina, hvis man havde haft produktionskapaciteten. Det er baggrunden for, at man nu planlægger NPK-produktionen udvidet til 1 mill. tons årligt, og det er som led heri, at man skal forstå sagen omkring opbygningen af salpetersyreanlæg IV.

Salpetersyre IV

I januar 1979 søgte Superfos om tilladelse til at bygge dette anlæg, som vil producere 650 tons 100% salpetersyre i døgnet og udlede 51 kg kvælstofilter i timen.

Superfos og Vejle Amtskommune har argumenteret med, at det herefter kun ville være anlæg III og IV, der skulle køre. De 2 gamle anlæg skulle kun fungere som reserve, eller som Superfos udtrykte det på et møde med NOAH-Fredericia, så smider man ikke en brugbar gammel bil ud, bare fordi man køber sig en ny.

Vejle Amtskommunes kendelse

Vejle Amtskommune gav tilladelse til at bygge nyanlægget i juni 1979. I kendelse argumenterede man som følger:

På baggrund af de foreliggende oplysninger og de samlede overvejelser, der har resulteret i nedenstående vilkår, finder amtskommunen, at der med hensyn til kvælstofilterne bliver tale om en vis miljømæssig forbedring omkring virksomheden:

På kort sigt, fordi det nye anlæg vil være tilstrækkeligt til at anlæg I og/eller II, som har de højeste NO₂

emissioner i praksis kommer til at fungere som installerede reserver.

På længere sigt fordi de store NO₂-emissioner, der hidtil periodisk har fundet sted, hermed bortfalder.

Forudsætningen for disse »miljømæssige forbedringer« er altså, at anlæg I og II sættes ud af drift. Dels fordi disse anlæg udleder mere kvælstofilter i forhold til den mængde salpetersyre, der produceres, dels fordi udledningen, specielt fra anlæg I er meget ustabil; den har i perioder været oppe på det 6-dobbelte af, hvad der var tilladt.

Men amtskommunen gav altså i sin kendelse Superfos tilladelse til at køre med alle 4 anlæg. Og som vi senere skal se, er det da også Superfos' mening, at alle 4 anlæg skal køre.

Sagen ankes

Fhv. overlæge Jørgen Røjel

ankede kendelsen til Miljøstyrelsen, der i august 79 accepterede ham som klageberettiget (fordi han ejer et hus i nærheden af fabriken). Styrelsens første initiativ var dog allerede i september, at give Superfos dispensation til — for egen risiko — at gå i gang med byggeriet.

Miljøstyrelsens kendelse forelå i marts 1980. Denne kendelse adskiller sig på 2 væsentlige punkter fra Vejle Amtsråds:

- Hvor amtsrådet gav tilladelse til at bygge anlæg IV og køre med alle 4 salpetersyrefabrikker, krævede Miljøstyrelsen, at anlæg I og II skal lukkes, når anlæg IV går igang.
- Hvis anlæg I og II kan bringes til — stabilt — kun at udlede 1,9 kg NO₂ pr. produceret ton 100% salpetersyre (altså som de 2 nye anlæg), kan Superfos søge dem godkendt.

Denne kendelse er altså strammere end amtsrådets. Såvel Jørgen Røjel som Superfos har anket sagen videre til Miljøankenævnet. Superfos ønsker godkendelse på samme vilkår som i Vejle Amtsråds godkendelse.

Her må man imidlertid gøre sig klart, at de præmisser, der lå til grund for Vejle Amtsråds kendelse var forkerte. Der vil ikke blive tale om, at Superfos standser anlæg I og II.

Dette fremgik dels af en fjernsynsudsendelse om Superfos den 3. juni, dels kan man forholdsvis simpelt regne sig frem til det: Med salpetersyre I, II og III, kan Superfos producere 900 tons 100% salpetersyre i døgnet. Dette svarer nogenlunde til en NPK-produktion på 600.000 tons årligt. Superfos planlægger at udvide NPK-produktionen til 1 mill. tons årligt. Det betyder, at salpetersyreproduktionen skal øges tilsvarende

(til 1500 tons 100% salpetersyre i døgnet). Med alle 4 anlæg i drift vil Superfos kunne producere 1550 tons i døgnet.

Miljøankenævnets afgørelse

Nu forventer vi jo selvfølgelig ikke, at Miljøankenævnet bare slet og ret følger industriens ønsker...

Men skulle det ske at Superfos får sin vilje, vil de reelle konsekvenser ikke blive »en vis miljømæssig forbedring«. De reelle konsekvenser vil derimod blive, at borgerne i »Kræftens By«, skal have 25% mere i hovedet fra Superfos — af et af de stoffer, der er under mistanke for at fremkalde kræften.

Hertil kommer så givetvis endnu en forøgelse af kvælstofilte i udledningen når NPK-produktionen skal udvides til 1 mill. tons.

*Ulla Skovgård
NOAH-Fredericia*

De fire salpetersyreanlæg

Anlæg	IV	III	II	I
Kapacitet pr. døgn	650 t	450 t	225 t	225 t
NO ₂ -udledning pr. time	51 kg	35 kg	45 kg	70 kg
NO ₂ -udledning pr. produceret ton salpetersyre	1,9 kg	1,9 kg	4,8 kg	7,5 kg

De fire anlægs kapaciteter og udledninger. Miljøstyrelsens kendelse kræver, at ny teknik tages i anvendelse således at de 2 gamle anlæg også bringes ned til kun at udlede 1,9 kg. NO₂ pr. produceret ton 100% salpetersyre. Tallene er gennemsnitstal. Således har anlæg I udledt indtil det 6-dobbelte af det tilladte.

Sådan kan Århus Midtby trafik-fredeliggøres

En studiegruppe på Arkitektskolen i Aarhus har netop afsluttet en dybtgående undersøgelse af trafikmiljøet i Århus Midtby.

Projektet giver en detaljeret beskrivelse af trafikforureningen og angiver, hvordan det store byområde effektivt og billigt kan fredeliggøres. Studiegruppen lægger vægt på at anvise en realistisk løsning, som vil kunne gennemføres idag. »Bilen ud af byen« betragter studiegruppen som et urealistisk slogan. Vi bliver nødt til at leve med bilen nogle år endnu, hedder det, men det skal være på andre betingelser, end vi hidtil har oplevet. Projektet giver et forslag, som iflg. studiegruppen også kan bruges i andre større byer i Danmark.

Hvad er trafikforurening?

Trafikforurening er mange ting. Gennem vort arbejde er vi nået frem til at trafikforurening består af følgende 5 gener:

1) Trafikulykker, 2) Angsten for børns og ældres sikkerhed, 3) Støjforurening, 4) Luftforurening og 5) Ødelæggelse af smukke og historiske bymiljøer.

Århus Midtby er først og fremmest et boligmiljø

Mange tror — selv kommunens teknikere og byrådsmedlemmer — at Århus Midtby er et stort Cityområde. De kalder det Jyllands hovedstad, og siger, at Århus Midtby er Jyllands modstykke til Københavns eller Hamburgs kommercielle centre.

Med sådanne udtalelser ønsker de at sige, at man må acceptere den store tra-

fik — fordi det kræver den kommercielle konkurrence.

Fredeliggøres Århus Midtby, frygter de, at man reducerer Århus til et provinshul.

Denne tankegang er meget udbredt på Århus rådhus.

Det er en meget primitiv tankegang, og den bygger på en stor uvidenhed om, hvad Århus Midtby i virkeligheden består af.

Foretager man en undersøgelse af, hvad Midtbyens bygninger faktisk bruges til, tegner et helt andet billede sig. Århus Midtby består af 8 store boligbydele og eet cityområde. Boligområderne ligger i en tæt ring udenom City og optager 90% af Midtbyens areal. City udgør kun de sidste 10%. Midtbyen er derfor først og fremmest et boligområde. Her bor 45.000 mennesker. Det er hver 6. indbygger i kommunen.

Trafikforureningen i Århus Midtby er massiv

Århus Midtby er næppe værre end alle andre større byer i Danmark.

Derfor henvender vort projekt sig til alle, der interesserer sig for et bedre miljø i vore tætte byområder.

Gennem detaljerede undersøgelser giver vi i projektet en nøgtern og objektiv beskrivelse af miljøet:

— 8 ud af 10 forældre er ængstelige for deres børns sikkerhed. Meget få børn under 10 år må cykle alene

i Midtbyen. Der mangler cykelstier langs 60% af alle større, tæt trafikerede bygader. Der er ikke een cykelsti i Århus indre by, hvor tusindvis af mennesker hver dag cykler. Kun hver anden fodgænger benytter fodgængerovergangene i tæt trafikerede butiksgader, hvor 2 fodgængere kommer i en farlig situation hvert minut dagen igennem for hver 100 meter. Luftforureningen føles massiv. Støjen i halvdelen af Midtbyens gader er 2-4 gange højere end miljøministeriet anser for acceptabelt i nye boligområder. I

de øvrige gader ligger støjen »kun« ½-1 gang højere end miljøministeriets grænse. Hver dag bliver 2-3 personer kvæstet i Midtbyens trafik. 80% af byens historiske bygningsmiljøer ødelægges af tæt trafik. 75% af beboerne mener, at miljøet er dårligt og ønsker en effektiv fredeliggørelse. 50% mener, at byrådet svigter, når det gælder trafikikkerheden i Midtbyens gader.

De politiske partier går ind for trafik-fredeliggørelse — i valgprogrammerne

Ved kommunevalget i 1974 var trafikforureningen ikke noget vigtigt emne. Anderledes var et i 1978. Næsten alle partier lagde vægt på, at nu skulle Århus Midtby trafikfredeliggøres. I det nuværende byråd kommer 26 af byrådets 31 medlemmer fra partier, der klart og uforbeholdent har erklæret, at de vil støtte en fredeliggørelse. Den, der har tillid til partiernes valglofter, kan derfor se optimistisk på fremtiden...

Beboerforeningerne ønsker trafiksanering og fredeliggørelse

Der er idag 8 aktive beboerforeninger i Århus Midtby. Alle har gentagne gange bedt byrådet om at gennemføre trafiksaneringer i de enkelte bydele. Endnu er der stort set intet sket. I vores rapport beskriver vi hver enkelt beboerforenings planer og ønsker.

Vi ønsker en realistisk debat om Midtbyens fredeliggørelse

Med vores projekt ønsker vi at støtte de kræfter, der arbejder for en effektiv og hurtig fredeliggørelse af Århus Midtby.

Vi er ikke interesseret i

blot at udslynge urealistiske og virkelighedsfjerne slogans.

Vi tror ikke, at flertallet af kommunens befolkning — eller Midtbyens befolkning — ønsker en fredeliggørelse, der indebærer en bilfri Midtby.

Langt den største del af befolkningen vil gerne have et bedre miljø, men man vil ikke give helt slip på de fordele, privatbilen giver. Det gælder også for de fleste bilejere i Århus Midtby.

Vi tror derfor, at man mange år frem i tiden må acceptere privatbiler i vore tætte byområder.

I vores projekt kan vi derfor ikke bruge slogan'et »Bilen ud af byen« til noget.

Vi må acceptere privatbilerne, men vi behøver ikke acceptere den uhæmmede udfoldelse, privatbilismen idag har i vore tætbebyggede områder.

For at komme videre, må vi kikke på, hvad det egentlig er for en biltrafik, der idag kører gennem byen og skaber et dårligt miljø.

Lokal biltrafik og gennemfartstrafik

Trafikken består af privat biltrafik og kollektiv biltrafik. Den kollektive trafik skal fortsat kunne køre uhindret gennem byområdet. Det er busser og taxaer. Anderledes forholder det sig med den privat biltrafik. Skal den fortsat — ligesom idag — uden restriktioner af nogen slags kunne køre tværs gennem tætbeboede boligkvarterer? — tværs gennem travle butiksstrøg? — og forbi ubeskyttede skoleudgange?

På disse spørgsmål svarer vi klart NEJ!

Århus kommune skal skelne mellem lokal trafik til de enkelte boligbydele og gennemfartstrafik fra en bydel til en anden.

Hidtil har al trafik (tung, let, lokal, gennemgående, langsom og hurtig) været tilladt overalt, i alle gader.

Fremover skal alle boligbydele befries for enhver gennemfartskørsel. Den gennemkørende private biltrafik (personbiler og varevogne) skal henvises til bestemte, få større bygader. Inde i de enkelte bydele skal gaderne kun benyttes af lokal trafik, d.v.s. trafik, der har ærinde i den pågældende bydel.

Det er i korte træk planen for fredeliggørelsen af Århus Midtby.

Det er en effektiv og realistisk løsning. Der er ikke noget alternativ. Fartbegrænsning, parkeringspolitik eller flere gågader vil hver for sig kunne medvirke til at skabe et bedre miljø forskellige steder i det store byområde.

Men der er efter vor opfattelse kun een helhedsløsning, der effektivt skaber fredeliggørelse i Midtbyen som helhed: Fjernelse af al privat gennemfartsbiltrafik fra Midtbyens store, samlede boligbydele.

Gennemfartstrafikken udgør idag mellem 30-90%

af trafikken på de større gader. Fjernes denne fra den enkelte bydel, bliver fredeliggørelsen virkelig mærkbar.

Hvordan gennemføres denne plan i Århus Midtby?

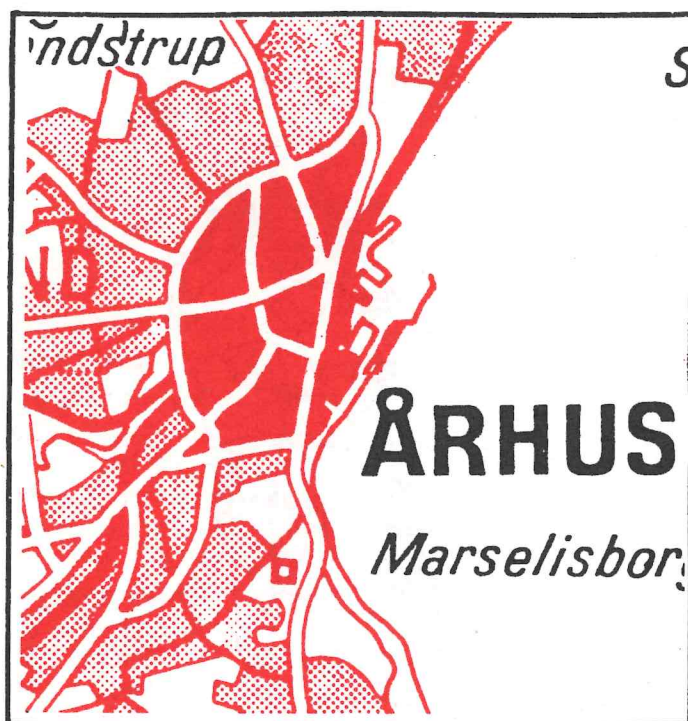
Rent teknisk er fremgangsmåden følgende:

1) Midtbyens boligbydele afgrænses.

2) Idag kan gennemfartstrafikken mellem forstæderne og City benytte 10 store bygader. 5 af disse går tværs gennem tætte boligbydele og travle, lokale butiksstrøg.

De 5 gader, der løber gennem de tætte boligområder, lukkes for privat gennemfartstrafik. Det sker ved at omdanne korte strækninger af disse gader til særlige Bus-Cykelgader, hvor kun gående, cykler, busser og taxaer har adgang.

De øvrige 5 store bygader mellem forstæderne og City forbliver gader for den gennemgående biltrafik. Disse gader ligger de fleste steder uden for de samlede boligkvarterer.

Hvad sker der med forureningen?

Vi har beregnet, at 80% af Midtbyens beboere (35.000) vil få et meget bedre bymiljø, fordi trafikpresset uden for deres vinduer falder stærkt.

De sidste 20% (10.000) vil stort set komme til at bo i et miljø, som de hidtil har gjort. Kun ganske få vil få deres miljø forværret.

På længere sigt bør det være et mål, at alle beboere i Midtbyen får forbedret deres gademiljø. Skal dette nås, nå der imidlertid gennemføres helt anderledes drastiske reguleringer. Det vil blive reguleringer, der ikke kommer til at ligge langt fra en målsætning, der siger: »Bilen ud af byen«...

Hvad sker der med biltrafikken?

Den dag, trafikplanen gennemføres, vil trafikken i

Århus Midtby bryde sammen. De 5 gennemgående bygader kan naturligvis ikke klare det trafikpres, som før blev afviklet på 10 store bygader.

Men hvad sker så? Hvordan vil trafikanterne tilpasse sig?

90% af alle biler i Midtbyen er private personbiler. Størstedelen af denne trafik er langt fra nødvendig trafik. Kun en lille del sygetransport eller transport af bevægelseshæmmede.

Den helt dominerende del er en slags luksuskørsel, der uden problemer af nogen art (andet end behagelighedsproblemer) vil kunne erstattes af buskørsel og cykelkørsel. Ja endog almindelig spadsergang, vil i mange tilfælde være et storartet alternativ inden for Århus Midtby.

Når trafikplanen er gennemført, vil der i spidstimerne morgen og aften opstå køer langs de 5 gennemgående bygader.

Uden for spidstimerne tidligt om morgenen og sent om aftenen vil der ikke være nogen problemer.

Varebiltrafikken vil naturligvis fortsat køre rundt i Midtbyen.

Men mange privatpersoner vil reagere anderledes. Mange vil finde det fornuftigere at benytte cykel eller bus, når de færdes i Midtbyen. De gider ikke hænge fast i lange bilkøer.

Når halvdelen af de nuværende private bilister lader bilen stå i myldretimerne, er der plads nok til at den resterende gennemfartstrafik igen kan glide langsomt afsted.

Det samlede resultat er altså: I spidstimerne vil den private personbiltrafik i Midtbyen som helhed falde til ca. det halve. Inde i de enkelte boligbydele vil trafikken falde 30-90%, afhængig af, hvor stor gennemfartstrafikken var tidligere.

Faldet i trafikken vil ske

frivilligt og hurtigt.

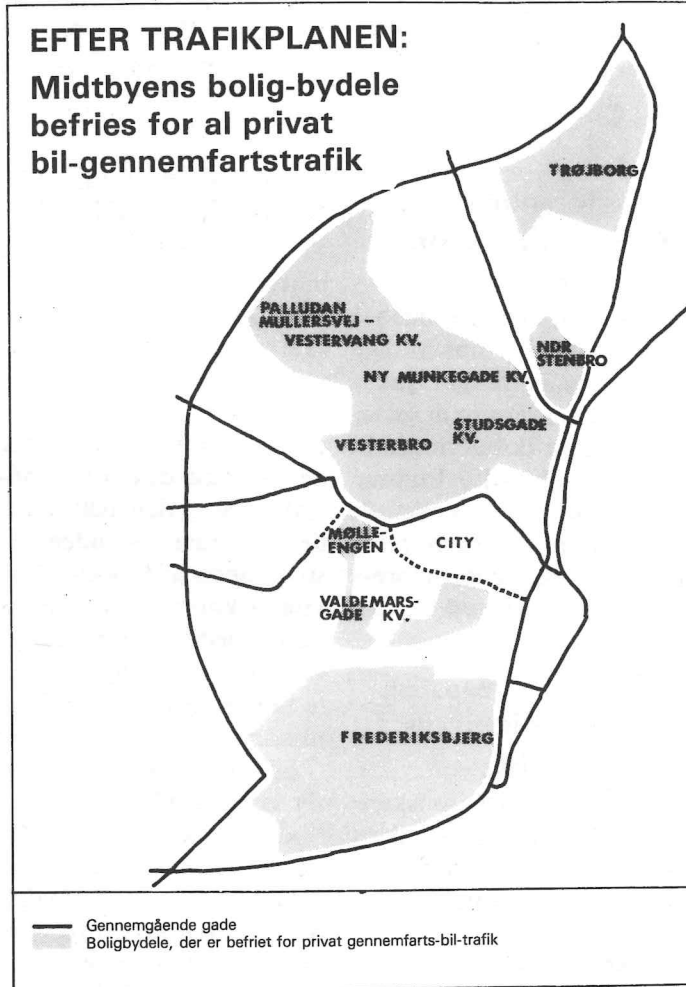
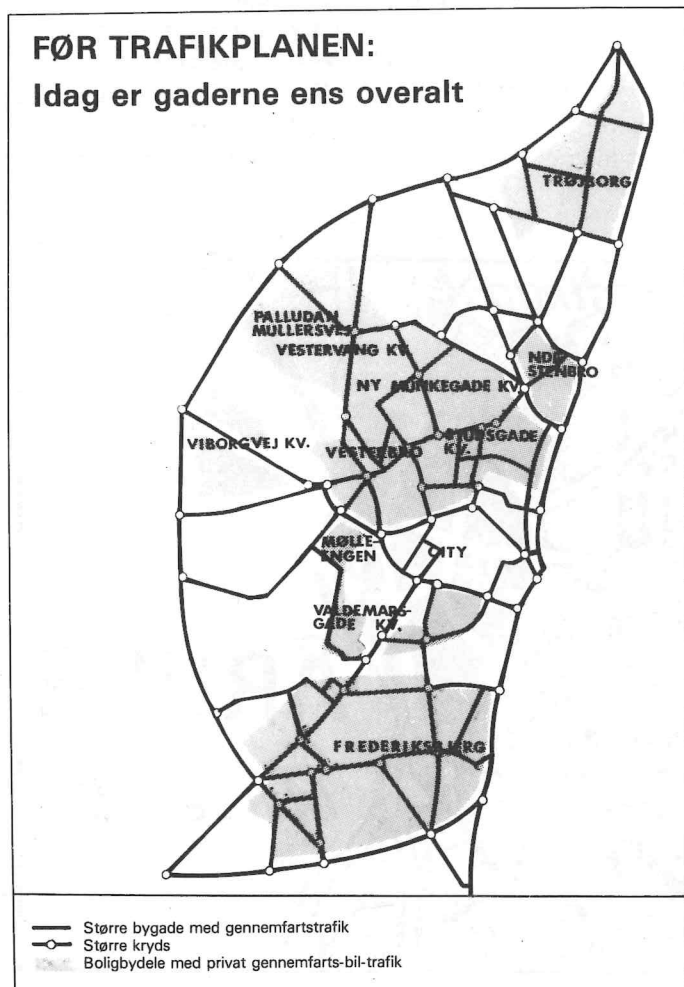
Uden for Midtbyen, langs Ringgaden, vil der blive anlagt 4 nye, store parkeringspladser, hvorfra der skal være hyppig busforbindelse ind til den indre by.

Bustrafikken og cykeltrafikken vil stige kraftigt. Miljøet vil blive vedre. Og mange vil få mere motion.

Planen er billig

Trafikplanen kræver en omlægning af en række gader i Midtbyen. Vælger man en skrabet løsning med cykelstriber i stedet for cykelstier o.s.v., bliver prisen 89 mio. i 1980-kr. Vælger man en god standard, som Århus kommune normalt udfører vejarbejde i, koster anlægsarbejdet 175 mio.

Det er ikke mange penge. Det er kun en halv gang mere, end Århus byråd sidste år besluttede at bruge på et Musikhus.

Hver trafikulykke med personskade koster i gennemsnit iflg. vejdirektoratet 230.000 kr.

Hvis antallet af trafikulykker blot falder med 20% i Midtbyen, efter at trafikplanen er gennemført, vil den dyre udgave af trafikplanen være tjent ind på kun 5 år!

Hvad sker der med Midtbyens erhvervsliv?

Dette spørgsmål har vi ikke taget op i vores rapport.

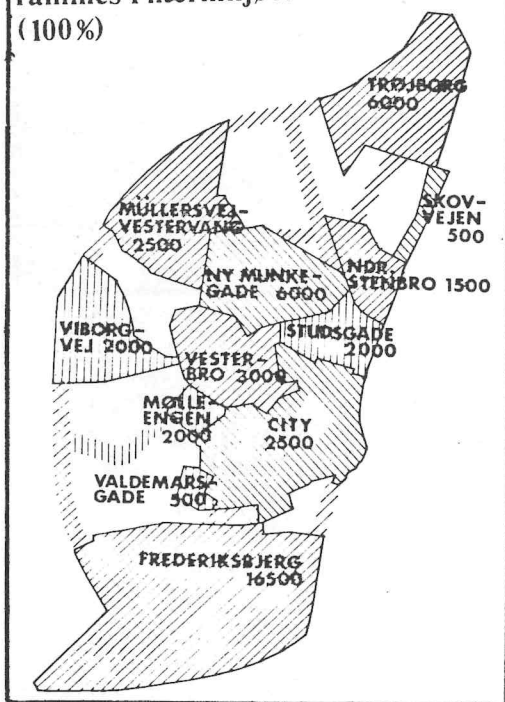
Vi skønner imidlertid, at den helt overvejende del af erhvervslivet (kontorer, serviceerhverv, fabrikker, værksteder og butikker) udmærket kan leve med den opnåede trafik-fredeliggørelse.

Vi erkender dog, at trafikplanen kan medføre vanskeligheder for visse forretninger: — de butikker, der er afhængige af kunder fra gennemfartstrafikken morgen og aften. En del af disse butikker vil måske få vanskeligt ved at klare sig, når gennemfartstrafikken bliver ledt uden om den enkelte bydel.

Hvis disse butikker samtidig er de eneste nærbutikker for det bykvarter, de ligger i, vil en evt. lukning af dem indebære en forringelse af det pågældende bykvarter.

Skraveringen viser de bydele, der forurenes af gennemkørende, privat biltrafik i 1979:

45000 mennesker rammes i nærmiljøet (100%)

Det er en fare, som vi erkender, eksisterer. Vi tror imidlertid ikke, at problemet er stort i omfang, når man ser på Midtbyen som helhed.

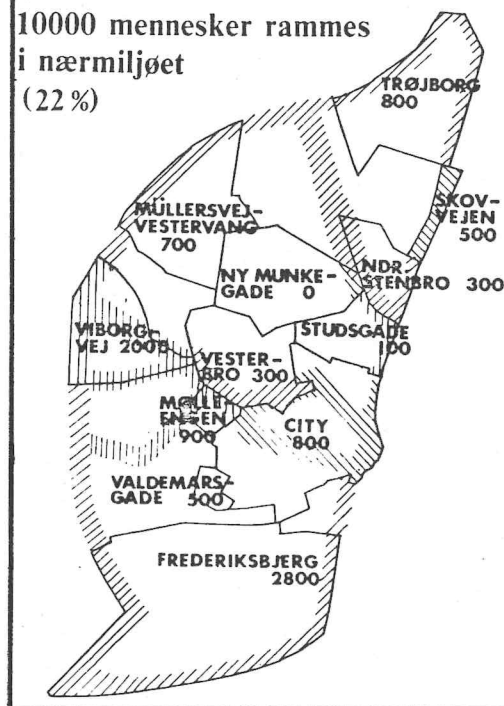
Er fredeliggørelsen politisk gennemførlig?

Med vor rapport dokumenterer vi, at:

- 1) Midtbyen er stærkt trafikforurenet.
- 2) At et stort flertal af politiske partier i by-

Skraveringen viser de bydele, der forurenes af gennemkørende, privat biltrafik efter trafikplanens gennemførelse:

10000 mennesker rammes i nærmiljøet (22%)

rådet erklærer sig for en fredeliggørelse.

- 3) At der findes en enkel og effektiv måde, at gennemføre fredeliggørelsen på.
- 4) At planen er billig at gennemføre, og at den sandsynligvis betaler sig selv gennem sparede trafikulykker i løbet af ganske få år.

De kommende år vil vise, om vi med vort projekt har bidraget til at styrke de

kræfter, der arbejdet for et bedre miljø i Århus Midtby.

Projektet bliver udgivet som bog i efteråret 1980 — når 500 eksemplarer er bestilt. Rapporten består af 2 bind med ialt 295 sider og 140 planer, tegninger og diagrammer samt 30 fotografier.

Sigurd Wandel

Menneske og bolig

NOAH/Gladsaxe har udsendt en lysbilledserie og et elevhæfte, som sammen udgør et debatoplæg om boliger og boligforhold. Serien er beregnet på folkeskolens øverste trin. De seks artikler i hæftet — som omtales nedenfor — kan læses i sammenhæng eller hver for sig som led i et arbejde om et eller flere af de behandlede emner. Til at støtte et sådant arbejde er der i tilknytning til artiklerne udarbejdet et forslag til gruppearbejde.

Boligen er andet end beskyttelse

I den første artikel påvises det, at ca. hver 5. dansker bor dårligt når man kun ser på boligens fysiske mangler. At der er 8-10 gange så stor børnedødelighed i de dårligste områder med små og elendige lejligheder og få friarealer. Og at dem der oftest rammes, er dem med de laveste indtægter.

I betonhusbyggeriet klages der over manglende kontakt med de andre beboere. De unge hænger på gadehjørnerne og de små kommer sjældent ned og lege.

Forholdene i villaområderne med frisk luft, mindre støj og større udfoldelsesmuligheder burde være bedre. Alligevel ser man at beboerne isolerer sig bag ligusterhækkene; at børnenes legemuligheder begrænses, da haven ofte skal kunne »præsentere« sig; at de unge er heldige, hvis der

er en fritidsklub; og kvinderne lever et uspændende liv i et tomt parcelhus indtil resten af familien kommer hjem.

»Midlet« mod ensomheden — både i højhuse og parcelhuse — er ofte alkohol og piller. Et forbrug der er stigende, men som ikke alene skyldes manglende kontakt og oplevelse i boligområderne. Arbejdssituationen og forholdet i familien er vigtige faktorer, der skal tages med i sammenhængen.

10 i en to-værelses

I denne artikel beskrives træk af den udvikling, som har haft så stor betydning for byernes og boligområdernes udformning — industrialiseringen og flytningen af befolkningen fra landet til byerne. Hvordan denne flytning betød kronede dage for boligspekulanterne — i København blev der i tiden 1860-1900 bygget ca. 300.000 boliger (»lejekaserner«). Tusinder af mennesker blev stuvet sammen i små 1- og 2-værelses lejligheder, der ofte var mørke, fugtige, usunde og manglede toilet- og badeforhold, varme og lys. Resultat: menneskelig elendighed, kroniske sygdomme, en meget stor børnedødelighed og en stor kriminalitet.

I dag bor stadigvæk mindst 30.000 mennesker i disse elendige lejligheder — et forhold, der kan virke urimeligt i et samfund, hvor mindst lige så mange mennesker bor i luksusvillaer med flere hundrede kvadratmeter til 2 personer.

Fantasiløse boliger

Masseproduktionen bevirker, at boligerne — højhuse såvel som parcelhuse (typehuse) — ligner hinanden både indvendig og udvendig. Boligområderne bliver

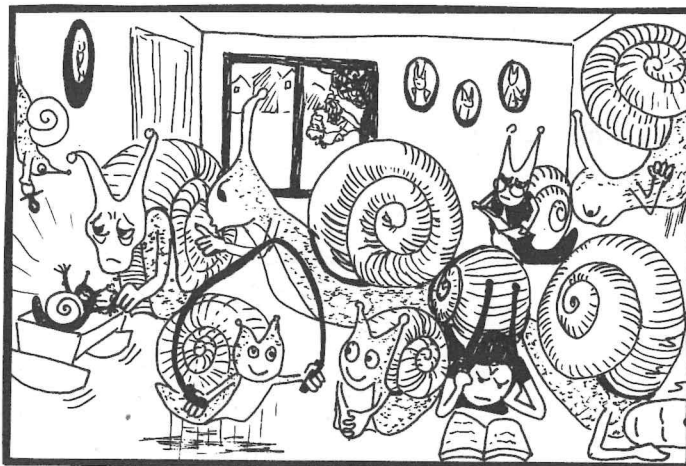

Illustration fra »Menneske og bolig«

ensartede, uspændende og kedelige. Det bliver menneskene der må indrette sig efter boligen og ikke omvendt.

I artiklen gennemgås et »typisk« typehus, både hvad angår indretning og materialer. Bl.a. viser det sig, at børnenes rum oftest er dem, der er gjort mindst ud af og er de mindste. Selv om det ofte er børnene, der har mest behov for plads. Til gengæld er badeværelset som regel det rum, der er gjort mest ud af og samtidig det rum, hvor vi tilbringer den mindste del af tiden.

Selv okm alt ser godt ud på overfladen er der sparet på materialerne. Døre og vægge er af »pap« (hård masonite el.lign.), køkkenet er finerede spånplader og det samme er gulvene osv.

Husene bliver selvfølgelig billigere, men samtidig mindre holdbare, og så længe det i den grad er økonomien, der bestemmer hvordan og hvad, der bygges, bliver det nok ikke bedre. Vi må skaffe os indflydelse på byggeri og planlægning.

Planlægning — eller planløshed

Da industrialiseringen satte ind, lå arbejdspladser, boliger og butikker i starten inden for et areal, som arbejderne kunne nå til fods

eller på cykel. Efter 2. verdenskrig er dette forhold blevet kraftigt ændret. Bolig, arbejdsplads og butikker er nu så adskilte, at det har medført et betydeligt transportbehov — dels privat og dels kollektivt. Men ingen af disse transportsystemer kan på længere sigt løse afstandsproblemet — dertil er de for meget ressourcekrævende.

En mulig løsning er en planlægning, der sigter på mindre enheder (lokalsamfund) på f.eks. 2-3.000 indbyggere. Hvis de fleste funktioner (bolig, arbejde, butikker, skoler osv.) opfyldes indenfor lokalområderne, kan transportbehovet nedsættes. Denne debat er først lige begyndt, men vil presse sig mere og mere på.

Folketinget har godt nok vedtaget, at de nye regional- og kommuneplaner skal lægges ud til diskussion blandt borgerne. Medindflydelse kaldes det, men adskillige eksempler viser foreløbig, at det i virkeligheden er næsten umuligt for borgerne at få indflydelse på planlægningen. Artiklen illustrerer dette med et »artigt« eksempel fra Vejle amt.

Byggeri for milliarder

Det ville være godt, hvis alle kunne bo, som de gerne ville. Nogle foretrækker

lejlighed, andre rækkehus, parcelhus eller kollektiv. Men vi kan ikke frit vælge hvordan vi vil bo. For det første på grund af økonomien. For det andet fordi der er boligmangel, og endelig fordi fordelingen af boliger ser ud som den gør.

Ca. 60% af Danmarks befolkning bor i ejerbolig. Dels har løftet om store rentefradrag og opsparinger fået mange — især folk med store indtægter — til at købe egen bolig. Dels har mange ikke anden mulighed, da antallet af udlejningslejligheder falder, samtidig med at de nye er så dyre, at en ejerbolig på længere sigt er det mest rentable. En gennemgang af problemet eje eller leje viser de urimelige skævheder der er (til ugunst for lejerne).

Kampen for en bedre bolig

Den sidste artikel beskriver hvordan kritikken af bolig/boligområde til en vis grad er imødekommet, dog uden at brugerne er taget med i planlægningen. Derfor slås til lyd for de tidligere nævnte lokalsamfund.

Til sidst ser man på, hvad beboer- og miljøgrupper har gjort/kan gøre for at ændre udviklingen og slutter af med at opstille 7 krav til den fremtidige planlægning.

En god bolig er en menneskeret.

Lysbilledserien består af 72 dias med tilhørende kassetebånd. Elevhæftet er på 16 sider i en farve. Serien koster kr. 585,- og elevhæftet kr. 15,- og kan bestilles på:

*NOAH's sekretariat
Rådhusstræde 13
1466 København K
Tlf. (01) 15 60 52*

Fredsbutikken i Aarhus

Sammen med en række andre organisationer har NOAH/Aarhus åbnet en butik i NØRREGADE NR. 6 (tlf. 06 - 13 89 30) i det gamle kvindehus. NOAH har kontorpasning i butikken onsdag kl. 15.00-19.00 og lørdag kl. 10.00-12.00. Også i de øvrige organisationers kontortid sælges NOAH's materialer. NOAH afholder endvidere introduktionsmøder kl. 19.30 den sidste onsdag i hver måned samt fællesmøde kl. 19.30 den første onsdag i hver måned.

For 10 år siden indrette-

de en række århusianske græsrodsorganisationer sig i det såkaldte »Fredscen-ter«, som er en del af en gammel militærkaserne, beliggende lige over for Rådhuset. I de forløbne år har man kunnet holde møder og andre arrangementer her. Nu har de samme organisationer fået stillet en butik til rådighed af Aarhus Kommunes fritids- og kulturforvaltning, idet oprettelsen af det nye kvindehus gav ledige lokaler i Nørregade. Organisationerne betaler ingen husleje for brugen af butikken,

men der er dog stillet en række betingelser for den fortsatte anvendelse: Der må ikke overnattes i lokalerne, lokale og butiksvindue må ikke være domineret af en enkelt organisation og lokalerne må ikke stå ubenyttede hen.

I butikken sælger organisationerne deres materialer (bøger, pjecer, plakater, mærkater m.m.) og oplyser interesserede om arbejdet. Organisationerne har hver en kontor-pasningstid, men man er forpligtet til at distribuere materialer fra de øvrige organisationer i butikssamarbejdet.

Bagbutikken er indrettet således, at der trods begrænset plads kan afholdes møder. NOAH har da også henlagt sine ugentlige koordineringsmøder hertil. På grund af den begrænsede plads vil større arrangementer dog stadig finde sted i Fredscentret.

Den daglige ledelse forestår *butiksudvalget*, som er sammensat af en repræsentant fra hver af de tilknyttede organisationer. Hver organisation er således forpligtet til at vælge en repræsentant, ligesom hver

organisation hverved har én stemme i butiksudvalget, uanset aktivisttilslutning og -niveau. Butiksudvalget vælger selv kasserer, sekretær og suppleanter. Kassereren er ansvarlig for den daglige økonomi, og skal samarbejde med Fredscentrets kasserer. Butikkens sekretær er kontaktperson udadtil, og forhandler derfor med kommunen i sager, som vedrører butikken.

De organisationer, som samarbejder om fredscentret er: African Cultural Association, The Azanian Committee, Chile-komiteen & koordinationskomiteen, Danmarks demokratiske Kvindeforbund, Dansk-Cubansk Forening, Den danske Palestina komitee, Eritrea-komiteen, Greenpeace i Danmark, International Forum, Kvindefronten, Militær- & nægterkontoret, Komiteen for udlændinges retssikkerhed, NOAH, OOA, Ven-skabsforeningen Danmark-Albanien samt Nej til Atomvåben.

NOAH/Aarhus-
Miljølovgruppen

Gamle aviser og fed profit

»Genbrug« har en positiv klang i de flestes ører. Og det bliver naturligvis udnyttet på mange måder. Her fortæller vi om, hvordan papirhandlerne får spejderne og ungdomsorganisationerne til at samle gamle aviser ind til en ussel betaling for at virksomhederne kan skovle fede penge ind.

For kort tid siden modtog en lang række ungdomsorganisationer en opfordring fra returpapirfirmaet Averhoff & Co. om at øge indsamlingen af gamle aviser og blade. Averhoff & Co. indsamler brugt papir (returpapir) og videresælger det til papirfabrikkerne, der fremstiller nyt papir af det.

I henvendelsen til organisationerne skriver Averhoff & Co.(1):

»Når vi skriver til jer, er det fordi I, vi og hele det danske samfund har en fælles interesse.

Vort firma har specialiseret sig i at indsamle brugt papir, således at det kan vende tilbage til fornyet anvendelse.

I har mulighed for at skaffe jer en pæn ekstraindtægt, og det danske samfund sparer både ressourcer og valuta ved at genanvende så meget papir som muligt.

Af det årlige forbrug af papir i Danmark på 800.000 ton bliver kun 25% genvundet. Her indtager vi i europæisk sammenhæng en plads i den tunge ende og skulle gerne i løbet af et par år op på en genvindingsprocent på 40.

For jer betyder manglen på brugte aviser og blade, at det kan betale sig at gå igang. Indsamling 1 gang om måneden hos ca. 1500 husstande kan nu give en indtægt på 14-18.000 kr. om året.«

Ja, man får næsten tårer i øjnene over firmaets samfundssind. Men er firmaet — og for den sags skyld alle de andre returpapirhandlere — nu også så idealistiske? Det vil vi prøve at bore dybere i, men lad os først kaste et blik på returpapirbranchen og de virksomheder, der anvender returpapiret.

Returpapirbranchen

Returpapirbranchen består af ca. 25 returpapirhandlere (incl. filialer), d.v.s. firmaer, der indsamler, køber, sorterer og videresælger returpapiret til papirfabrikkerne. Firmaerne får returpapiret ved selv at indsamle en del af det brugte papir fra industrivirksomheder, kontorer og institutioner. En anden del køber firmaerne af klunsere, genbrugsgrupper og ungdomsorganisationer, som indsamler gamle aviser og ugeblade fra husholdningerne og andre steder. Des-

uden kommer en stor del fra konverteringsindustrien — de virksomheder, der forarbejder nyt papir og pap til bøger, blade, emballager o.s.v. Endelig importeres en del fra udlandet. Tal for de her nævnte returpapirstrømme fremgår af fig. 1(2).

Hos returpapirhandlerne foregår der en vis sortering og rensning af det indkomne returpapir. Returpapiret forhandles normalt i 4 kvaliteter:

1. aviser og ugeblade.
2. blandet papir og karton.
3. bølgepap.
4. bedre kvaliteter.

Kommentar til diagram om returpapirkredsløbet, fig. 1:

Tallene for import og export er tal fra Danmarks Statistik, men de andre tal, som er indsamlet af Gendan, ikke omfatter hele branchen. Derfor passer tallene ikke helt sammen. Den stiplede linie ved »returpapirhandel« angiver handel mellem de enkelte returpapirhandlere.

Fra returpapirhandlerne sendes returpapiret videre til papirfabrikkerne eller eksporteres. Som det fremgår af fig. 1, eksporteres en meget stor del af det indsamlede returpapir, specielt til Sverige og Tyskland.

Papirkredsløbet

Papirfabrikkerne modtager også returpapir af andre kilder, nemlig fra konverteringsindustrien, store

industrivirksomheder og en lille del direkte fra husholdningerne. Foruden returpapir benytter papirfabrikkerne også »friske fibre« til fremstillingen af papir, nemlig halm, træ fra danske skove og papirmasse fra udlandet, specielt Sverige. Se fig. 2, der viser papirkredsløbet i Danmark for 1973 (3).

Importen, produktionen og forbruget af papir er steget med et par % om året siden 1973, men der er ikke sket de store forskydninger. Der har dog i perioder være en mindre import af returpapir.

Størstedelen af det danske papirforbrug dækkes ved import, især fra Sverige. Alt avisepapir, der bruges i Danmark, importeres. Desuden importeres størstedelen af de finere papirkvaliteter, enten som færdig papir eller papirmasse. Importen udgør i kr. ca. 800 mill. kr. mere end importen af biler. Så det er en væsentlig post på nationalbudgettet.

En mindre del af det danske papirforbrug dækkes af dansk produceret papir. Der prales ofte af at den danske papirindustri har verdensrekort i genbrug, idet omkring 60% af deres råvarer er returpapir. Det skyldes ikke, at papirfabrikkerne er specielt genbrugsinteresserede, men snarere at de fremstiller papirprodukter som returpapir er særlige velegnet til, nemlig bølgepap, karton,

tissue (d.v.s wc-papir og køkkenruller) og æggebakker. Dertil kommer, at returpapir er en relativ billig råvare i et træfattigt land som Danmark.

Markedsforhold

Set udefra er alt idyl; men i papirbranchen er der, som i så mange andre brancher, konstant krig på kniven. Det gælder om at overleve på de andre firmaers bekostning. Således klagede nogle af papirfabrikkerne i vinters over råvaremangel, eller rettere sagt stigende priser på returpapir (4). De stigende priser skal ses på baggrund af den stigende verdensmarkedspris, der er fordoblet indenfor de sidste par år. Nogle mener, at verdensmarkedsprisen

kunstigt tvinges i vejret ved at de store udenlandske papirfabrikker gennem opkøb af ekstra store mængder returpapir skaber en mangelsituation. Hensigten hermed skulle være at udrydde nogle af de mindre papirfabrikker, f.eks. de danske som ikke har råd til at give de samme høje priser for returpapiret.

De danske returpapirhandlere har naturligvis ladet sig friste af de stigende verdensmarkedspriser. På den baggrund skal den stigende eksport og »manglen« på returpapir i Danmark ses. Det er naturligvis også på den baggrund at returpapirhandlernes ønske om øgede indsamlinger af returpapir skal ses. Med den øgede eksport af retur-

papir er den internationale »papirkrig« ført til landet. Det har bl.a. medført, at de danske papirfabrikker har måttet importere returpapir! Hvis denne situation fortsætter kan man frygte, at en større del af den danske papirindustri må lukke. Kartonfabrikken på Nørrebro i København, der lukkede for et par år siden, er måske blot den første.

Returpapirhandlernes samfundssind gælder altså ikke bevarelsen af den danske papirindustri, hvis der er gode priser at hente på verdensmarkedet.

Når de forskellige grupper samler gamle aviser og blade ind, bør de nok tænke på, at det ikke er sikkert, at deres arbejde gælder dansk genbrug og

dansk beskæftigelse, måske tværtimod.

En anden ting, disse indsamlingsgrupper måske burde se nærmere på, er priserne.

I sit materiale siger Averhoff & Co. storsindet, at nu (april 1980) betaler firmaet 220 kr. pr. ton gamle aviser ved levering til firmaet — eller 180 kr. pr. ton, hvis firmaet skal stille en container til rådighed (som returpapir er et NOAH-blad mindre end 1 øre værd, så du må hellere sørge for, at det bliver brugt flere gange før det kasseres). Endvidere regner firmaet med, at en gruppe på 25 indsamlere i løbet af 4 timer kan indsamle 7,5-9 tons aviser fra ca. 1.500 husstande — hvis de er trænede. Dette skulle give gruppen en indtægt på 1400-1800 kr. — svarende til en timeløn på 14-18 kr./prs. Selvom man nok må tvivle på, at gruppen kan indsamle så store mængder på 4 timer, er det en meget ussel betaling i forhold til hvad der er acceptabelt på arbejdsmarkedet og i forhold til det virksomheden selv får for de gamle aviser.

Når returpapiret sælges videre til danske papirfabrikker får handlerne 450 kr. pr. ton plus en vis godtgørelse for evt. transport. Ved eksport redder de nok endnu mere. Noget tyder på, at der er basis for højere priser til papirindsamlerne.

Litteratur:

- 1) Div. materiale fra Averhoff & Co. 1980.
- 2) Gendans returpapirstatistik, gendan nyt, 1980.
- 3) Returpapir. Rapport fra en arbejdsgruppe under miljøministeriet. 1975.
- 4) Amtsavisen d. 26.2.80.
- 5) Genbrug — statslig råstofpolitik? RUC 1978.

Kontaktadresser

NOAH — en bevægelse

NOAH er en bevægelse, som har til formål at forbedre det levende miljø ved aktivt at bekæmpe miljødælæggelsen og dens årsager — og anvise alternativer.

Aktivt medlemskab

»Medlemmer« af NOAH er kun de, som er aktive i en NOAH-gruppe. Aktivt medlemskab koster ikke noget, kun tid kræfter. Alle, der kan tilslutte sig NOAH's formål, kan være med i en NOAH-gruppe. Lokalgrupperne arbejder med alle mulige emner, som falder ind under NOAH's formål: Økologi, mad og tilsætningsstoffer, genbrug, arbejdsmiljø, landbrug, luftforurening, vandforurening, miljøgifte, energiplanlægning, byplanlægning, osv.osv.

SEKRETARIATET

Rådhusstræde 13, 1
1466 Kbh. K
(01) 15 60 52
Giro 5 56 00 39

Følgende grupper har
adresse på sekretariatet:
Bladgruppen
Forlagsgruppen
Regnskabsgruppen

AKTUALITETS- GRUPPEN

Henrik Halkier
Sdr. Ringgade 81, st.th.
8000 Århus C
(06) 11 51 63

EMNEGRUPPER I KØBENHAVN:

NOAH/Arbejdsmiljø
Connie Roche Haarløv
Studentergården
Vær. 204
Tagensvej 15
2200 N

NOAH/Byplan
Flemming Bjerke
Storm Petersensvej 4
2000 F
(01) 86 13 42

NOAH/København/
Madgruppen
Bente Hansen
Gyldenløvsvej 12
Lejlighed 36
1369 Kbh. K
(01) 11 77 27

NOAH/Kræft
Peter Magnussen
Birkevangen 165
2700 Brønshøj
(01) 60 12 82

NOAH's aktionsteater
Pernille Platener
Hans Jensensvej 3
2900 Hellerup
(01) 62 18 75

NOAH/Dokumentation
Vibeke Storch
Carl Langesvej 31
2500 Valby
(01) 46 65 34

EMNEGRUPPER I RESTEN AF LANDET

NOAH/Miljølovsgroupe
Niels Ole Hørløk
Skoletoften
8382 Grundfør
(06) 98 82 83

NOAH/International
Group
Nørregade 6
8000 Århus C
(06) 13 89 30

LOKALGRUPPER

Inddelt efter postnumre

SJÆLLAND OG BORNHOLM

NOAH/Østerbro
Kasper R. Olsen
Gernerisgade 63
1319 Kbh. K
(01) 14 60 97

NOAH/Frederiksberg
Miljøcafeen
Sindshvilevej 1
2000 F

NOAH/Nørrebro
Bodil Bojesen
Meinungsgade 40
2200 N
(01) 37 20 97

NOAH/Amager
Kirstine Saad
Gunløvsvej 20, 5
2300 Kbh. S
(01) 54 72 27

NOAH/Glostrup
Sanne Vittarp
Vældegårdsparken 44
2600 Glostrup
(02) 45 37 97

NOAH/Albertslund
Randi Petersen
Fosgården 15
2620 Albertslund
(02) 64 24 68

NOAH/Hvidovre
Hans Ørbækker
Hvidovre Strandvej 95 B
2650 Hvidovre
(01) 78 79 45

NOAH/Ballerup
Frode Staustrup
Grævlingens Kvarter 27
2750 Ballerup
(02) 97 29 00

NOAH/Gladsaxe
Helle Monberg
Christoffers Alle 85
2800 Lyngby
(02) 98 96 44

NOAH/Lyngby
Finn Solgård
Erimitageparken 237
2800 Lyngby
(02) 88 71 68

NOAH/Gentofte
Gentofte Miljø-cafe
Baunegårdsvej 2 C
2820 Gentofte
Tlf. Pernille Plantener
(01) 62 18 75

NOAH/Ordrup
Ann Rubin
Jensløvsvej 7, st.tv.
2920 Charlottenlund
(01) 63 21 42

NOAH/Helsingør
v. Rikke og Ross
Lille Ryvej 5
3300 Frederiksværk

NOAH/Hillerød
Ole Vind
Grundtvig Højskole
Frederiksværksgade 149
3400 Hillerød

NOAH/Birkerød
Bent Knudsen
skolevej 9
3460 Birkerød
(02) 81 99 83

NOAH/Farum
Dan Careson
Birkhøjterrasserne 454 F
3520 Farum
(02) 95 68 30

NOAH/Frederikssund
Michael Reich
Tørslevvej 39 B
3630 Jægerspris
(03) 32 21 76

NOAH/Stenløse
Susanne Olsen
Bygaden 17
Slagslunde
3660 Stenløse

NOAH/Bornholm
Jens Blædel
Sveasvej 25
3700 Rønne
(03) 95 26 91

NOAH/Roskilde
Doris Gundgård
Sandvejen 11 A
Vindinge
4000 Roskilde
(03) 36 75 68

NOAH/Holbæk
Birthe Jacobsen
Birkevænget 8
4300 Holbæk
(03) 43 96 43

NOAH/Kalundborg
Knud Rasmussen
Jernbanevej 19
4400 Kalundborg
(03) 51 48 57

NOAH/Jyderup
Lene Nielsen
Hjembæk Skole
4450 Jyderup

NOAH/Fensmark
Jacob Bang
Chr. Winthersvej 8
Fensmark
4700 Næstved

NOAH/Falster
Peter Foerson
Rykkerup
4900 Sakskøbing
(03) 89 90 81

FYN
NOAH/Odense
Jane Skov
Elmelundsvej 4
Lok 1502
5200 Odense Vest

NOAH/Kerteminde
Frode Thorhauge
Kertemindevej 75
5540 Ullerslev

NOAH/Husby
Bjørn Bennike
Storegade 51
Husby
5592 Ejby

NOAH/Assens
Helle E. Rasmussen
Mariendalsvej 47
5610 Assens
(09) 71 28 68

NOAH/Svendborg
Niels Jørfeldt
Kulligsgade 10
5700 Svendborg
(09) 22 17 19

NOAH/Hesselager
Lisbeth Miller
Svendborg Landevej 44
5874 Hesselager
(09) 25 24 70

JYLLAND
NOAH/Kolding
Lise Munk
Hartsh Alle 3
6000 Kolding
(05) 52 90 61

NOAH/Åbenrå
Åbenrå Bogcafe
St. Pottergade 6
6200 Åbenrå
(04) 62 67 39

NOAH/Sønderborg
Hanne M. Dahl
Løkkevænget 12
6400 Sønderborg
(04) 42 72 41

NOAH/Esbjerg
Ingeborg Flarup
Birkelunden 55
6700 Esbjerg
(05) 14 10 88

NOAH/Fredericia
Jørgen Hansen
Torvegade 6
7000 Fredericia
(05) 93 16 83

NOAH/Vejle
Knud Serup
Tjørnevej 13
7100 Vejle
(05) 82 81 36

NOAH/Grindsted-
Billund
Marianne Rasmussen
Gl. Heinsvigvej 5
7190 Billund

NOAH/Herning
Torben Ringsø Jensen
Brorsonsvej 39
7400 Herning
(07) 12 23 88

NOAH/Århus
Nørregade 6
8000 Århus C
(06) 13 89 30
(ons. kl. 17-19)

NOAH/Silkeborg
Ellen Odgaard
Herningvej 104
8600 Silkeborg
(06) 82 60 70

NOAH/Viborg
Else Lauridsen
Volden 6
8800 Viborg
(06) 62 98 71

NOAH/Randers
Tommy Christensen
Tirsaldsvej 21
8900 Randers
(06) 43 08 71

NOAH/Ålborg
Inge Jørgensen
Herningvej 86
9220 Ålborg Øst
(08) 15 92 26

NOAH/Hobro
Pia Juul
Rørbæk
9500 Hobro

NOAH/Jerslev
Karin Fagerberg
Nøragervej 6
9740 Jerslev
(08) 83 15 65

GRØNLAND
NOAH/Godhavn
Ebbe Mortensen
Skolen
3953 Godhavn